

ULUSLARARASI FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI (UFRS 10) AÇISINDAN KONSOLİDASYON İLKELERİ VE KONTROL MODELİ

Yrd. Doç. Dr. Serkan TERZİ *

ÖZET

Son yıllarda finansal ve faaliyetler nedenlerden dolayı işletme birleşmelerine yönelim artmıştır. Bunun sonucunda grup işletmelerinin finansal ve faaliyet durumunun doğru ve güvenilir bir biçimde sunulması önemli hale gelmiştir. Bunun için bireysel finansal tabloların yanında konsolide finansal tabloların düzenlenmesi gerekmektedir.

Konsolidasyon, literatürde konsolide finansal tablolar olarak da bilinmektedir. Konsolide finansal tablolar, bir grubun finansal tablolarının tek bir işletme gibi sunulduğu finansal tablolardır. Konsolidasyon ile ilgili çeşitli kurumlar tarafından düzenlemeler yapılmaktadır. Bu kurumlar içinde en önemlisi Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)'dur.

Bu çalışmada, IASB tarafından yayınlanmış olan UFRS 10 “Konsolide Finansal Tablolar” ile eski düzenleme olan UMS 27 “Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar” arasındaki temel farklılıklar incelenmiştir. Ayrıca UFRS 10’a göre konsolidasyon ilkeleri ve bazı özellikli konular örnekler yardımıyla açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Konsolidasyon, Konsolide Finansal Tablolar, Kontrol, UFRS 10

JEL Kodları: M41, M48

CONSOLIDATION PRINCIPLES AND CONTROL MODEL IN TERMS OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS 10)

ABSTRACT

In recent years, the trend of business combinations increased due to the financial and operational reasons. As a result, the financial and operating position of group enterprises (related parties) has become important to provide accurate and reliable information. For this purpose, the consolidated financial statements should be prepared together with the individual financial statements.

Consolidation, in the literature, is also known as the consolidated financial statements. Consolidated financial statements are the financial statements of a group presented as a single business. Various institutions have regulations related to the

* Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Muhasebe Finansman Anabilim Dalı, serkanterzi@karatekin.edu.tr

preparation of consolidation. The most important institution is the International Accounting Standards Board (IASB).

In this study, we examined the main differences between IFRS 10 “Consolidated Financial Statements” and amended IAS 27 “Consolidated and Individual Financial Statements”, published by the IASB. In addition, we explained consolidation principles and special topics with the help of examples in accordance to IFRS 10.

Keywords: Consolidation, Consolidated Financial Statements, Control, IFRS 10

JEL Classifications: M41, M48

GİRİŞ

Günümüzde işletmelerin uyguladıkları çeşitli büyüme stratejileri nedeniyle işletmeler çeşitli sektörlerde ve/veya faaliyet alanlarına yönelebilmektedir. Bunun en kolay yolu olarak da nüfuz edilmek istenen sektördeki bir işletmenin satın alınmasıdır. Böylece yeni tedarik, pazarlama ve satış kanalları oluşturulmasına gerek kalmamaktadır. Bunun yanında işletme birleşmeleri içinde yer alan bu tür faaliyetlerin önemli bir avantajı, finansman kaynağı sağlamasıdır. Günümüzde bu amaçla yapılan birleşmeler “şirket evlilikleri” olarak da isimlendirilmektedir. Bu tür birleşmeler sonucunda birbiriyle ilişkili çok sayıda işletme ortaya çıkmaktadır. Bu şirketlerle ilgili finansal kararların alınması için her bir şirketin tek tek değerlendirilmesi yerine bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Çünkü bu şirketlerin birbiriyle yaptıkları ve “grup içi işlemler” olarak adlandırılan bazı işlemler neticesinde bireysel finansal tablolar daha güçlü gözükürken, bunların tek bir tüzel kişiliğe aitmiş gibi görülmesi ve tek bir finansal tablo hazırlanması yatırımcıların/yöneticilerin daha doğru karar vermesini/almasını sağlayacaktır. Bunun için de ilişkili şirketlerin finansal durumu ve performansını doğru ve dürüst bir biçimde sunabilmek amacıyla konsolide finansal tabloların düzenlenmesi gerekmektedir.

Konsolide finansal tablolar, literatürde **konsolidasyon kavramı** ile de ifade edilmektedir. Konsolidasyon kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından “şirketlerin tüzel kişiliklerinin ortadan kaldırılarak yeni bir tüzel kişilikte birleştirilmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Konsolidasyon, muhasebe literatüründe de sözlük anlamıyla örtüşmekte olup, birden fazla ilişkili şirketin finansal tablolarının tek bir tüzel kişiliğe ait gibi gösterilmesidir. Diğer bir ifadeyle konsolide finansal tablolar, uygulamada konsolidasyon olarak ifade edilen süreç sonunda düzenlenen ve birden fazla ilişkili şirketin finansal tablolarını belirli ilkeler esas alınarak tek bir şirkete (tüzel kişiliğe) aitmiş gibi sunulduğu finansal tablolardır (Akbulut, 2001).

Konsolide finansal tabloların tanımı incelendiğinde Holding kavramı öne çıkmaktadır. Holding, bir işletmenin bir veya birden fazla işletmenin yönetimini ele geçirmek amacıyla, bu işletme veya işletmelerin hisse

senetlerinin tamamını veya bir kısmını doğrudan veya dolaylı olarak ele geçirmesiyle oluşmaktadır. Yönetimi eline geçiren işletme “Ana Ortaklık” veya “Hakim Ortaklık” olarak tanımlanırken, hukuki bakımdan bağımsız olmakla birlikte, yönetimi ana ortaklık tarafından ele geçirilen işletmelere de “bağlı ortaklık” denilmektedir (Selvi ve Yılmaz, 2002: 1).

Bu çalışmanın amacı, IASB tarafından yayınlanan UFRS* 10’a göre göre konsolide finansal tabloların hazırlanmasıdır. *Literatürde konsolide finansal tabloların hazırlanması ile ilgili çok sayıda çalışma bulunmamaktadır.* Bu çalışmada, yeni (UFRS 10) ve eski düzenlemeler (UMS 27) karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Ayrıca konsolide finansal tabloların düzenlenmesinde özellik arz eden bazı durumlar örnekler yardımıyla açıklanmıştır.

1. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN DÜZENLENMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Konsolide finansal tabloların önemi, 1980’li yıllarda sermaye piyasalarındaki gelişimlere bağlı olarak artmıştır. Çünkü konsolide finansal tablolar sermaye piyasaları açısından büyük bir öneme sahiptir (Yardımcıoğlu, 2008: 148).

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasına ilişkin çeşitli otoriteler tarafından çalışmalar yapılmıştır. Bu otoritelerin başında IASB ve Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu gelmektedir. Avrupa Birliği de 1983 yılında yayınladığı yedinci yönergeyle konsolidasyon kurallarını belirlemiştir (Özkan ve Terzi, 2010: 24).

Avrupa Birliği üye ülkeleri içinde yer alan İngiltere’de ise konsolide finansal tabloların düzenlenmesine ilişkin esaslar 1989 şirketler yasası ve 1992 yılında yayınlanan 2 no.lu finansal raporlama standardı ile (FRS 2) ile düzenlenmiştir (Akbulut, 2001).

Amerikan Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından çeşitli tarihlerde konsolide finansal tabloların düzenlenmesi ve uygulanması ile ilgili olarak 51 no.lu Muhasebe Araştırma Bülteninin yorumu (ARB 51) SFAS 94 ve SFAS 160 yayınlanmıştır. Konsolide finansal tabloların bir parçası olan işletme birleşmelerine ilişkin düzenlemeler SFAS 141’de yayınlanmıştır (Davis ve Largay, 2008).

* Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (eski ismi Türkiye Muhasebe Standartları Kurumu) ile Uluslararası Muhasebe Standartları Kurumu (IASB) arasında yapılan anlaşma ve TTK’nın hükümleri gereğince; Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları (TMS/IFRS), Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının (UMS/IFRS) çevirisi olduğundan bu çalışmada UMS/IFRS kısaltması kullanılmıştır.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasına yönelik diğer bir çalışma Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yapılmıştır. IASB tarafından yayınlanan standartlar ve yorumları, Dünya’da çok sayıda ülkelerce kullanılmaktadır. Avrupa Birliği üye ülkeleri 2005 yılından itibaren borsaya kayıtlı şirketlerin UMS/UFRS’lere göre konsolide finansal tablo düzenlemeleri zorunlu hale getirmiştir. Bunun yanında Latin Amerika, Güney Asya, Güney Afrika’da bazı ülkelerde de UMS/UFRS uygulamaları zorunlu hale gelmiştir (Mirza, Holt ve Orrell, 2006: 1). IASB tarafından konsolide finansal tablolara ilgili ilk düzenleme 1987 yılında taslak olarak yapılmıştır. Bu taslak çalışma 1989 yılında resmi olarak yayınlanmıştır. Yayınladığı tarihten itibaren çok sayıda değişiklikler ve güncellemeler yapılmıştır. Konsolide finansal tablolarda Mayıs 2011 tarihinde yapılan değişiklikle UFRS 10 “Konsolide Finansal Tablolar”, UFRS 11 “Müşterek Anlaşmalar” ve UFRS 12 “Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar” isimli yeni standartlar yayınlamıştır. Bunların yürürlük tarihleri 01 Ocak 2013’tür (Terzi, 2012: 55). Konsolide finansal tablolara ilgili IASB tarafından yapılan çalışmalar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: UMS 27 “Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar” Standardının Tarihçesi

Tarihler	Geliştirme ve Revizyonlar	Yürürlük Tarihleri
Eylül 1987	E30 “Konsolide Finansal Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Payların Muhasebeleştirilmesi”ne ilişkin nihai taslak	
Nisan 1989	UMS 27 “Konsolide Finansal Tablolar ve Bağlı Ortaklıklardaki Payların Muhasebeleştirilmesi” yayımlandı.	1 Ocak 1990
1994	UMS 27 yeniden biçimlendirme	
Aralık 1998	UMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçüm”	1 Ocak 2001
18 Aralık 2003	UMS 27 Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar yayımlandı	1 Ocak 2005 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken uygulama imkanı)
25 Haziran 2005	UFRS 3 ve UMS 27 ile ilgili önerilen geliştirmelere ilişkin nihai taslak	
10 Ocak 2008	UMS 27 “Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar” (2008) yayımlandı	1 Temmuz 2009 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken uygulama imkanı)
22 Mayıs 2008	UMS/UFRS’lerin ilk uygulamasında bir ana ortağın Bireysel Finansal Tablolarda bağlı ortaklığın maliyeti ile	1 Ocak 2009 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken

Tarihler	Geliştirme ve Revizyonlar	Yürürlük Tarihleri
	ilgili geliştirme	uygulama imkanı)
22 Mayıs 2008	UMS/UFRS’lerde yapılan yıllık geliştirmeler	1 Ocak 2009 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken uygulama imkanı)
6 Mayıs 2010	UMS/UFRS’lerde (2010) yapılan yıllık geliştirmeler	1 Temmuz 2010 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken uygulama imkanı)
12 Mayıs 2011	2011 yılındaki geliştirmelere bağlı olarak UMS 27 “Bireysel Finansal Tablolar” yeniden yayınlandı. Konsolidasyon işlemleri UMS 27 (2008)’e göre güncellendi ve ayrı bir standart olarak UFRS 10 “Konsolide Finansal Tablolar” ismiyle yayınlandı.	1 Ocak 2013 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken uygulama imkanı)
31 Ekim 2012	İştiraklerdeki Paylara ilişkin gelişmeler (UFRS 10, UFRS 12 ve UMS 27’deki geliştirmelere bağlı olarak) (proje tarihi)	1 Ocak 2014 tarihinden önce veya sonra uygulanır (erken uygulama imkanı)

Kaynak: <http://www.iasplus.com/en/standards/standard25>
(Erişim:18.03.2013)

Türkiye’de konsolide finansal tablo hazırlama yükümlülüğü Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yayınlanan Seri: X, 25 no.lu tebliğle uygulama hayatına geçirilmiştir. Bu düzenleme, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne uyum süreci kapsamında hazırlanmıştır. Bu düzenlemenin akabinde Seri: X, 29 no.lu tebliğ yayınlanmıştır (Terzi, 2009: 7). Bu tebliğ ile Avrupa Birliği tarafından kabul edilen UMS/UFRS’lerin uygulanması kabul edilmiştir. 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren TTK ile muhasebe standartları çıkarma yetkisi Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartlar Kurumu’na verilmiştir.

UFRS 11 ile iş ortaklıklarının muhasebeleştirilmesinde oransal konsolidasyon yöntemi kaldırılmış ve iştiraklerde olduğu gibi özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilmesi gerekli hale gelmiştir. Özkaynak yöntemi, ana ortak tarafından ilk muhasebeleştirmede maliyet bedeli ile muhasebeleştirilen finansal varlığın, sahiplik oranı üzerinden takip eden dönemlerde düzeltilmesini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle takip eden dönemde yatırım yapılan işletmenin kar/zararında yatırım yapan işletmenin sahiplik oranına tekabül eden tutar, Finansal Varlığın defter değerine yansıtılmaktadır.

IASB tarafından 12 Mayıs 2011 tarihinde konsolidasyon ve kontrol gücü ile ilgili UFRS 10 standardı yayınlanmıştır. UFRS 10, kontrol gücünün değerlendirilmesinde UMS 27'ye göre daha kapsamlı bir düzenlemeyi kapsamaktadır. Yeni standartta kontrol gücünün değerlendirilmesinde güç ve getiriler arasındaki ilişki esas alınmaktadır. Buna göre “yatırım yapılan işletme üzerinde güce sahip olması ve yatırım yapılan işletmeyle olan ilişkisinden dolayı değişken getirilere maruz kalması veya bu getirilerde hak sahibi olması yeterli değildir. Yatırımcı işletmenin, ayrıca, elde edeceği getirilerin miktarını etkileyebilmek için yatırım yaptığı işletme üzerindeki gücünü kullanma imkânına sahip olması gerekir” (UFRS 10, mad.17).

Konsolidasyon ile ilgili yayınlanan yeni standart, UMS 27'de yer alan konsolide finansal tablo düzenlemeleri ile UMS Yorum (SIC 12) “Konsolidasyon-Özel Amaçlı İşletmeler” yorumunu bir bütün olarak ele almaktadır.

2. KONSOLİDE FİNANSAL TABLOLARIN HAZIRLANMASINA İLİŞKİN İLKELER VE KONTROL MODELİ

Bu bölümde UFRS 10'a göre konsolide finansal tabloların kapsamı ve hazırlanmasında esas alınacak ilkeler ile UMS 27'ye göre kontrolün değerlendirilmesindeki farklılıklar açıklanmıştır.

2.1. Konsolidasyonun Kapsamı ve Kontrol Gücü Olmayan Paylar

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında ana ortaklığın kontrolündeki tüm işletmeler konsolide edilir. Konsolidasyonun kapsamına giren işletmeler şunlardır:

- a) Ana ortaklık,
- b) Bağlı ortaklık (%50'den fazla iştirak var),
- c) Müşterek yönetime tabi ortaklık (%50 iştirak var),
- d) İştirakler (%20 ve üstü, ancak %50 den az iştirak var).

Şekil 1'de konsolidasyon kapsamına giren ve girmeyen finansal varlıkların (finansal yatırımların) hangi düzenlemeye göre raporlanacağı ve dipnot bilgileri sunulacağı gösterilmiştir.

	Muhasebeleştirme	Dipnotlar	Bireysel Finansal
Bağlı Ortaklıklar	UFRS 10	UFRS 12 Diğer İşletmelerdeki Paylara İlişkin Açıklamalar	UMS 27 “Bireysel Finansal Tablolar”
İştirakler	UMS 28 “İştirakler ve İş Ortaklıklarındaki Paylar”		
İş Ortaklıkları			
Müşterek Faaliyetler	UFRS 11		UFRS 11
Konsolide Edilmeyen İşletmeler	UFRS 9 (UMS 39)		UFRS 12

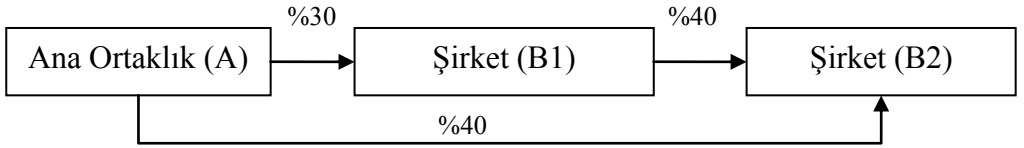
Şekil 1: Konsolidasyon Kapsamındaki ve Kapsam Dışı Finansal Varlıklara İlişkin Düzenlemeler

Kaynak: KPMG, “UFRS 10 Bülteni”, Temmuz 2012, Sayı.1,
<http://www.kpmg.com/TR/tr/hizmetlerimiz/Audit/Documents/UFRS-Bulten-10.pdf>
(Erişim: 31.03.2013)

Şekil 1 incelendiğinde yapılacak muhasebeleştirme ve ölçümde aşağıdaki aşamalar dikkate alınmalıdır (Deloitte, <http://www.deloitte.com/>):

- Öncelikle kontrol gücünün olup olmadığı ve bunun müşterek olup olmadığı dikkate alınmalıdır. Diğer bir ifadeyle kontrol gücünün olması halinde UFRS 10 uygulanır.
- Müşterek kontrolün olması halinde ise öncelikle UFRS 11’e göre müşterek anlaşmaların türü incelenmelidir. Eğer müşterek faaliyet var ise UFRS 11, iş ortaklığı söz konusu ise UMS 28’in hükümleri uygulanır.
- Eğer müşterek kontrol yok ve önemli etki var ise UMS 28’e göre iştirak söz konusu olur ve özkaynak yöntemi uygulanır. Ancak önemli etki olmaması durumunda UFRS 9 (UMS 39) hükümleri uygulanır.
- Tüm durumlarda UFRS 12’ye göre dipnot açıklamaları sunulmalıdır.

Bir işletmenin konsolide finansal tabloların kapsamına girip girmediğinin belirlenmesinde, ana ortaklığın sahip olduğu doğrudan ve dolaylı payların toplamı esas alınmalıdır (Bkz. Şekil 2). Eğer doğrudan ve dolaylı payların toplamı %20’den daha az ise, kontrol gücü olduğuna ilişkin delil yoksa bu varlık, Finansal Varlık olarak değerlendirilir ve UFRS 9 “Finansal Araçlar” standardına göre raporlanır. Ana ortaklığın doğrudan ve dolaylı olarak sahip olduğu payların dışında kalan paylara ise “Azınlık Payı”, “Ana Ortaklık Dışı Paylar” veya “Kontrol Gücü Olmayan Paylar” ismi verilmekte olup konsolide finansal tablolarda ana ortaklığa ait özkaynak kaleminden ayrı olarak sunulmaktadır (UFRS 10, mad.22).

Şekil 2: Doğrudan ve Dolaylı Paylar

Şekil 2’de görüldüğü gibi (A)’nın (B1)’in sermayesinde doğrudan %30, (B2)’nin ise doğrudan %10 oranında payı vardır. Bu durumda sadece pay oranı dikkate alındığında;

- (B1)’in iştirak olduğu görülmektedir.
- (B2)’nin ise (B1)’in bağlı ortaklığı olduğu görülmektedir.
- (A)’nın (B2) üzerinden doğrudan payının %40 olduğu, dolaylı payının ise ($\%30 \times 40$) %12 olduğu görülmektedir.

Şekil 2’deki örnek durum pay oranları açısından incelendiğinde (A)’nın (B2) üzerinde ($\%40 + \%12$) %52 oranında payı olduğu görülmektedir. Böylece (B2)’nin (A)’nın bağlı ortaklığı olduğu ortaya çıkmaktadır. Eğer (A) şirketi, konsolide finansal tablo hazırlıyorsa, sadece sahiplik oranları üzerinden yapılacak bir değerlendirmede;

- (B1)’i iştirak yöntemine göre muhasebeleştirmeli (UMS 28),
- (B2)’yi tam konsolidasyon yöntemine göre konsolide etmeli (UFRS 10),
- Azınlık payı olarak da (B2)’nin özkaynak tutarının ($\%100 - \%52$) %48’ini raporlamalıdır.

Bir şirket, bir veya daha fazla işletmeyi kontrol ediyorsa o şirket konsolide finansal tablo hazırlamak zorundadır (UFRS 10, mad.1). Diğer bir ifadeyle tüm bağlı ortaklıklar tam konsolidasyon yöntemine göre raporlanır. Hangi durumlarda konsolide finansal tabloların düzenlenmeyeceği (kapsam dışı olduğu) UFRS 10’un 4.maddesinde açıklanmıştır.

SPK tarafından yayınlanan Seri: XI, 21 no.lu sayılı “Sermaye Piyasasında Konsolide Mali Tablolara ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ”de bazı durumlarda bağlı ortaklıkların kapsam dışı bırakılmasına imkan tanınmıştır (Selvi ve Yılmaz, 2002: 2-3).

- a) Bağı ve müşterek yönetime tabi ortaklıkların yakın bir gelecekte elden çıkarılmak amacıyla **geçici olarak** elde tutulması,
- b) Bağı ortaklık veya müşterek yönetime tabi ortaklığın **ciddi ve uzun süreli kısıtlar** altında faaliyet göstermesi nedeniyle ana ortaklığa fon aktarım gücünün bulunmaması,
- c) Konsolide finansal tabloları **önemli ölçüde etkilemeyen** işletmeler de konsolidasyon kapsamı dışında tutulabilmektedir.

Yukarıdaki nedenler, UFRS 10 açısından değerlendirildiğinde geçerli olmamakta ve UFRS 10’un 4.maddesindeki durumlar haricinde *tüm bağlı ortaklıklar konsolidasyona tabi tutulmak zorundadır*. Ancak (c) maddesinde ifade edilen gerekçe, Kavramsal Çerçeve ve UMS 1 “Finansal Tabloların Sunuluşu” standardında açıklanan “Önemlilik” kavramı açısından düşünüldüğünde geçerliliği söz konusu olabilecektir. Buna göre konsolide finansal tablolar açısından *gayri faal olan ve önemli bir büyüklüğe sahip olmayan bağlı ortaklıklar** konsolide finansal tablo dışında tutulup, UFRS 9 kapsamında Finansal Varlık veya Finansal Yatırım olarak raporlanabilmesi mümkün olabilmektedir.

UFRS 10’a göre kontrolün kaybedilmesi halinde bağlı ortaklığa ilişkin varlık ve yükümlülükler finansal tablo dışında bırakılır. Böyle bir durumda UFRS 9 standardının hükümleri uygulanır.

2.2. Kontrolün Değerlendirilmesi ve Kontrol Modeli

Kontrol, bir işletmenin faaliyetlerinden fayda elde etmek için, finansman ve işletme (faaliyet) politikalarını yönetebilme gücünü ifade eder (Ataman Akgül ve Akay, 2004: 133). UFRS 10’a göre kontrol gücünün değerlendirilmesinde, diğer bir ifadeyle kontrolün olup olmadığının belirlenmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınmaktadır (UFRS 10, Ek B3):

- a) Yatırım yapılan işletmenin amacı ve oluşumu,
- b) İlgili faaliyetlerin neler olduğu ve bu faaliyetlere ilişkin kararların nasıl alındığı,

* Borsa İstanbul (BİST)’de işlem gören ve denetlenmiş konsolide finansal tablolarını halka açıklayan bazı şirketlerin bu gerekçe ile bazı bağlı ortaklıklarını konsolide finansal tablolar dışında tuttuğu görülmektedir.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)’nin ismi Borsa İstanbul olarak değiştirilmesinden dolayı bu çalışmada BİST kısaltması kullanılmıştır.

- c) Sahip olduğu hakların, yatırımcı işletmeye, ilgili faaliyetlerin yönetilebilmesi imkânını hâlihazırda sağlayıp sağlamadığı,
- d) Yatırım yapılan işletmeyle olan ilişkisinden dolayı yatırımcı işletmenin değişken getirilere maruz kalıp kalmadığı veya bu getirilerde hak sahibi olup olmadığı,
- e) Yatırımcı işletmenin, elde edeceği getirilerin miktarını etkileyebilmek için yatırım yapılan işletme üzerindeki gücünü kullanma imkânına sahip olup olmadığı,

UFRS 10'un Ek B2 ve B3 maddeleri dikkate alındığında konsolidasyon işlemi için kontrol gücünün olup olmadığının belirlenmesinde Şekil 3'te gösterilen unsurlar değerlendirilir.

Şekil 3: Kontrolün Değerlendirilmesindeki Unsurlar

Eğer bir işletme %50'den daha azına sahip olduğu başka bir şirketi konsolidasyona tabi tutabiliyorsa buna *fiili kontrol* (de facto) denir. Burada kontrol herhangi bir anlaşma, potansiyel oy hakkı veya benzeri araçlardan kaynaklanmaz. Fiili kontrolün yanında yatırım yapan işletmenin, yatırım yapılan işletme üzerinde kontrol gücünün belirlenmesinde, yatırım yapılan işletmenin ilgili faaliyetleri ve ilgili faaliyetleri yönetme hakkı veren hakların belirlenmesi gerekmektedir (Aktaş, 2013: 152).

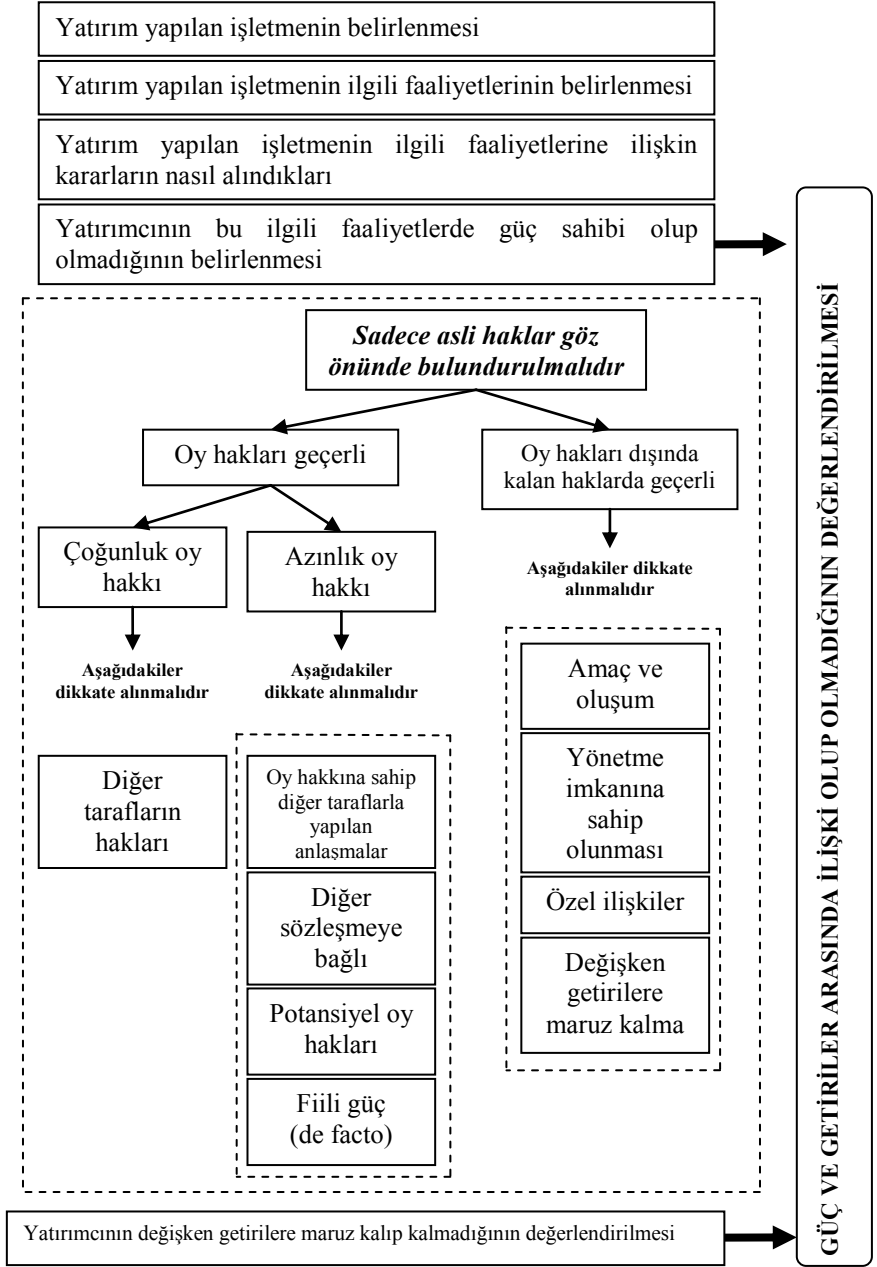
UMS 27'de olduğu gibi UFRS 10'da da kontrolün değerlendirilmesinde sadece nicel faktörler (pay oranı gibi) değil, nitel faktörlerin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Örneğin bir şirketin yönetim kurulu üye sayısı 3 ise ve bu yönetim kurulu üyelerinin 2 tanesini başka bir şirket atayabiliyorsa, bu durumda bu şirket pay oranına bakılmaksızın bağlı ortaklık kapsamında olacaktır. UMS 27 ve UFRS 10 arasındaki temel farklılıklar Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2: UMS 27 ve UFRS 10 Açısından Kontrolün Değerlendirilmesindeki Temel Farklılıklar

UMS 27 ve SIC 12	UFRS 10
<i>Konsolidasyon için kural</i>	
UMS 27'in özel amaçlı işletmelerin uygulamasına yön veren SIC 12 ile konsolidasyon için kuralı kontroldür. Kontrol getiri ve risklere göre belirlenmektedir.	UFRS 10, konsolidasyon için tek bir kontrol modeli sunmaktadır. Buna göre kontrol için getiri ve riskler tek başına yeterli değildir. UFRS 10 Ek B2'de bu hususlar açıklanmaktadır.
<i>Fiili kontrol (de facto)</i>	
UMS 27'ye göre, fiili kontrol genellikle sahiplik oranı esas alınarak yapılmaktadır.	UFRS 10'da fiili kontrol de kontrol modeline ilave edilmiştir. UFRS 10'a göre fiili kontrol değerlendirmesi için yatırımcının asli hakları ve diğer yatırımcılar hakkında bilgi sahibi olmayı gerektirmektedir.
<i>Potansiyel oy hakları</i>	
UMS 27'ye göre potansiyel oy hakkı, oy gücü esas alınarak yapılmaktadır.	UFRS 10'a göre ise kontrolün belirlenmesinde potansiyel oy hakları yerine asli potansiyel oy hakları esas alınmaktadır. Bundan dolayı mevcut potansiyel oy hakları, asli potansiyel oy hakları olmayabilir veya tam tersi bir durum söz konusu olabilir. Bu hakların belirlenmesinde ise birçok etken dikkate alınmalıdır.
<i>Asil-vekil ilişkileri</i>	
UMS 27'de asil-vekil ilişkilerine yönelik bir rehber yoktur.	UFRS 10'da ise yatırım yapılan işletmenin faaliyetlerini yürütürken asil-vekil ilişkisine yönelik bir rehber vardır.

Kaynak: KPMG, "UFRS 10 Bülteni", Temmuz 2012, Sayı.1,
<http://www.kpmg.com/TR/tr/hizmetlerimiz/Audit/Documents/UFRS-Bulten-10.pdf>
(Erişim: 31.03.2013)

Yeni standardın en önemli özelliğinin kontrol gücünün olup olma dığının belirlenmesinde daha ayrıntılı bilgi sağlaması ve tek bir kontrol modeli oluşturmasıdır. Bu durum UMS 27 ile olan en önemli farktır. Kontrolün değerlendirilmesi sürecine getiri-güç ilişkilerinin dahil edilmesi nedeniyle de daha fazla sayıda işletmenin konsolidasyonun kapsamına dahil edilmesi imkanı da ortaya çıkmaktadır. UFRS 10 ile getirilen tek kontrol modeli aşağıdaki şekilde sunulmuştur.

Şekil 4: UFRS 10'a Göre Kontrol Modeli

Kaynak: KPMG, "UFRS 10 Bülteni", Temmuz 2012, Sayı.1

2.3. Konsolidasyon İşlemleri

UFRS 10’da konsolidasyon işlemleri Ek B86’da açıklanmış olup, aşağıdaki gibidir:

- a) Ana ortaklığın ve bağlı ortaklıklarının varlık, yükümlülük, özkaynak, gelir, gider ve nakit akışlarına ait benzer kalemler birleştirilir.
- b) Ana ortaklığın her bir bağlı ortaklıktaki yatırımının defter değeri ile her bir bağlı ortaklığın özkaynaklarından ana ortaklığın payına isabet eden tutarlar netleştirilir (elimine edilir). Böylece azınlık payı hesaplanır.
- c) Grup işletmeleri arasındaki işlemlerle ilgili özkaynak, gelir, gider ve nakit akışları ile grup içi varlık ve borçların tümü elimine edilir.

Bir bağlı ortaklığın ilk iktisabında, UFRS 3 “İşletme Birleşmeleri” standardı uygulanır. Bağlı ortaklık iktisabında, *iktisap tarihinden sonraki* bağlı ortaklığın gelir ve gider kalemleri konsolide finansal tablolarda dikkate alınarak birleştirilir. Birleşme tarihinden önceki gelir ve giderler, şerefiye hesaplaması içine dahil edilmiş olduğunda mükerrer olarak birleştirilmemelidir. Örneğin (A) şirketi, (B) şirketini 31.03.2013 tarihinde iktisap etmiş ise, 31.12.2013 tarihinde veya ara dönemde hazırlanacak konsolide finansal tablolarda (B) şirketinin 01.04.2013 tarihinden sonraki gelir ve giderleri esas alınarak konsolide gelir tablosu hazırlanır.

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında grup işletmelerinin aynı muhasebe politikalarını uygulamaları ve finansal tablolarını aynı tarih itibarıyla düzenlemeleri gerekmektedir. Grup işletmelerinin finansal tablolarının tarihleri arasında 3 aydan daha fazla fark olmamalıdır (UFRS 10, Ek B93).

2.4. Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesinde Özellikli Konular

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında uygulamada karşılaşılan bazı durumlar söz konusudur. Bunlar genel olarak sınıflandırılacak olursa, aşağıdaki gibi ifade edilebilir:

- Ortaklarla yapılan işlemler,
- Kontrol gücü olunan bağlı ortaklıkla ilgili ilave hisse alımı veya hisse satımı,
- İşletmenin veya grubun kendi hisse senetlerini satın alması.

Yukarıdaki üç durumda da yapılan işlemler özkaynak işlemi olarak değerlendirilmekte ve bu işlemlerden doğan gelir ve giderler özkaynak içinde muhasebeleştirilmektedir.

a) Ortaklarla Yapılan İşlemler: UFRS 10'un 23. maddesinde ortaklarla yapılan işlemler şu şekilde tanımlanmaktadır: “*Ana ortaklığın bir bağlı ortaklığındaki sahiplik payında, bağlı ortaklık üzerindeki kontrolün kaybına neden olmayacak şekilde meydana gelen değişiklikler, özkaynak işlemleridir (başka bir ifadeyle ortaklarla ortak olmaları sebebiyle yapılan işlemlerdir).*”

Ortaklarla yapılan işlemlere sermaye artırımları, temettü ödemeleri, TTK'nın 376 ve 377. maddeleri gereğince sermaye kaybının giderilmesi amacıyla ortakların taahhütleri ve ödemeleri örnek olarak verilebilir. Tüm bu işlemler, şirketlerin özkaynakları içerisinde kaydedilir.

b) İlave Hisse Alımının veya Hisse Satımının Muhasebeleştirilmesi: İlave hisse alımı da, özelliği itibarıyla, ortaklarla yapılan işlemler kapsamında değerlendirilmektedir. Burada ana ortaklığın bağlı ortaklıktaki sahiplik oranını artırması veya azaltması söz konusudur. Ancak bu ilave hisse alımı ana ortaklığın kontrol gücünü değiştirmemektedir. Örneğin (A) işletmesi (B)'nin %60'ına sahip olsun ve bağlı ortaklığın %10 hissesini satın almış olsun. Bu durumda (A), hâlihazırda (B) üzerinde kontrol gücü vardı ve (B) işletmesi (A)'nın bağlı ortaklığıydı. Yapılan bu işlem sonucunda azınlık paylarında bir değişim olacaktır. Ayrıca ilave hisse alımı neticesinde “şerefiye” gibi nitelendirilebilecek pozitif bir fark ortaya çıkabilecektir.

Örnek 1: (X) ana ortaklığı, bağlı ortaklığı olan (Y)'nin, ilave olarak %25'ine isabet eden pay tutarını 3.000.000 TL bedelle iktisap etmiştir. Bu işlem sonucunda (X)'nin sahiplik oranı %60'dan %85'e yükselmiştir. Söz konusu alım işlemi, UFRS 10 kapsamında kontrol değişimine yol açmadığından ortaklarla yapılan işlem niteliğinde olup, ilave hisse alımı niteliğindedir.

Bağlı ortaklığın UMS/UFRS'lere göre düzeltilmiş finansal tablolarına göre net varlıkların gerçeğe uygun değerinde iktisap (sahiplik) oranına düşen pay olan 2.500.000 TL'dir. Böylece iktisap tutarı (satın alma bedeli) ile net varlıkların gerçeğe uygun değeri arasındaki fark 500.000 TL olup özkaynaklar altında *negatif olarak (-)* muhasebeleştirilmelidir. SPK'nın finansal tablo formatı dikkate alındığında Özkaynak grubu içinde Diğer Yedekler kalemi, bu işlem için kullanılabilir.

Eğer bu işlem, (B) bağlı ortaklık olmadan diğer bir ifadeyle kontrol gücü olmadan yapılmış olsaydı, 500.000 TL şerefiye olarak finansal tablolara kaydedilecektir.

Benzer şekilde ana ortaklık tarafından bağlı ortaklıkta sahip olduğu payları satmasına karşın kontrol gücünün değişmemesi de özkaynak işlemidir. Örneğin (A) işletmesi (B)'nin %60'ına sahip olsun ve bağlı ortaklığın %5 hissesini satın almış olsun. Bu durumda (A)'nın (B) sermayesinde sahiplik oranı %55 olacaktır. Diğer bir ifadeyle (B) işletmesi bağlı ortaklık olarak statüsünü devam ettirecektir. Bu durumda hisse satış

karı veya zararı ortaya çıkacaktır. Ortaya çıkan bağlı ortaklık hisse satış karı veya zararı özkaynak içinde muhasebeleştirilmelidir.

Örnek 2: (X) ana ortaklığı %70'ine sahip olduğu (Y) bağlı ortaklığının %10 oranında hisselerini satmıştır. (X) ana ortaklığı, %10 hisseyi 1.000.000 TL'ye satmış olup, satılan (Y) bağlı ortaklığının UMS/UFRS'lere göre düzeltilmiş özkaynak tutarının %10'luk değeri ise 700.000 TL olarak hesaplanmıştır. Bu durumda yapılan işlem sonucunda 300.000 TL tutarında hisse satış karı ortaya çıkmıştır. (X) işletmesi hazırlayacağı konsolide finansal tablolarda bu tutarı, özkaynak içerisinde raporlamalıdır.

Ana ortaklık tarafından bir bağlı ortaklığın hisselerinden ilave olarak satın alım yapılması halinde, bağlı ortaklıktaki kontrol gücü değişmemekle birlikte azınlık paylarında değişim ortaya çıkmaktadır. Bu durum, UFRS 10'un Ek B96. maddesinde şu şekilde açıklanmıştır: “*Kontrol gücü olmayan paylar tarafından elde bulundurulmuş özkaynak oranının değişmesi durumunda, kontrol gücü olan ve kontrol gücü olmayan paylara ait defter değerleri, bunların bağlı ortaklıkta sahip oldukları göreceli paylardaki değişimleri yansıtmak amacıyla düzeltilir. Kontrol gücü olmayan payların düzeltildiği tutar ile ödenen ya da alınan bedelin gerçeğe uygun değeri arasındaki fark, doğrudan özkaynakta muhasebeleştirilir ve ana ortaklık hissedarlarına dağıtılır.*” Uygulamada bu durum, özkaynak değişim tablosunda “Etkin Pay Değişimi” veya “Sahiplik Oranındaki Değişim” gibi isimlerle gösterilmektedir. Terzi (2012) yaptığı çalışmada, sahiplik oranındaki değişimin azınlık paylarına olan etkisini ve hesaplamasını göstermiştir.

c) İşletmenin Geri Satın Alınan Kendi Hisselerinin Muhasebeleştirilmesi: Konsolide finansal tablolar açısından grup, kendi hisselerini iki şekilde geri satın alabilir. Bunlardan ilki, ana ortaklığın kendi hissesini satın alması olup, diğeri de konsolidasyon kapsamında olan bağlı ortaklık, iştirak, iş ortaklıkları tarafından grubun hisselerini satın almaktır.

6762 sayılı meri Türk Ticaret Kanunu'nun 329'uncu maddesi gereğince anonim şirketlerin kendi hisselerini (paylarını) satın alamayacağı gibi rehin olarak da kabul edemeyeceğini ana ilke olarak düzenlemiş ve bu kuralın istisnasını oluşturan durumları eski kanunda açıklamıştır. Ancak 6102 sayılı TTK ise sınırlı bir serbestlik tanıyarak, bir anonim şirketin kendi paylarını, esas veya çıkarılmış sermayesinin %10'unu aşan veya bir işlem sonunda aşacak olan miktarda, ivazlı olarak iktisap ve rehin olarak kabul edemeyeceğini belirtmiştir (Akbulak, <http://dunya.com>).

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ise, işletmelerin kendi hisselerini satın alması ile ilgili olarak 10.08.2011 tarih ve 26/27 sayılı “Payları İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Şirketlerin Kendi Paylarını Satın Almaları Sırasında Uyacakları İlke ve Esaslar” başlıklı bir ilke kararı

yayınlanmıştır. Bu ilke kararına göre, BIST’de işlem gören şirketler, genel kurulun en fazla 18 aylık süre için vereceği bir yetkiye dayanarak bir yönetim kurulu kararı ile ödenmiş/çıkarılmış sermayelerin %10’una kadar paylarını, ivazlı olarak iktisap edebileceklerdir (Yanlı ve Okutan Nilsson, 2011: 1). Nitekim SPK tarafından yayınlanan ve BIST’de işlem gören şirketlerin uymaları gereken finansal tablo formatında grubun kendi hisselerini satın alabileceği dikkate alınmış ve “Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi” kalemi yer almıştır.

Terzi (2011) yaptığı çalışmada konsolidasyon kapsamında olan bağlı ortaklık, iştirak, iş ortaklıkları tarafından grubun hisselerini geri satın almasını dört grupta incelemiştir. Bu gruplar aşağıdaki gibidir (Terzi, 2011: 105-111):

- **Bağlı ortaklığın iştirak ilişkisinde olması:** Grup işletmeleri içerisinde yer alan bir bağlı ortaklığın ana ortaklığın özkaynağa dayalı finansal araçlarına sahip olması diğer bir ifadeyle hisse senetlerine sahip olması durumunda finansal raporlamada UMS 32 “Finansal Araçlar: Sunum” standardıyla (32. ve 33. madde ile UR36) UFRS 10 “Konsolide Finansal Tablolar” standardının hükümleri uygulanır.
- **İştiraklerin iştirak ilişkisinde olması:** İştirakin yatırımcı işletmenin hisse senetlerine sahip olması halinde, işletmenin iştirakin sahip olduğu hisse tutarı, elimine edilir. Aksi durumda iştirak olarak edindiği işletmenin varlıklarını temsil eden iştirak kalemi içerisinde işletmenin kendi hisseleri olacaktır. Bu durum da işletmenin kendi hisselerini edinmesi anlamına gelecektir. Bu da UMS 32’nin 33. maddesinde ifade edilen durum olup, kar veya zarar hesabı kullanılmadan iştirak hesabı özkaynaklarla ilişkilendirilerek elimine işlemi gerektirmektedir.
- **İş ortaklığının iştirak ilişkisinde olması:** UFRS 11’e göre iş ortaklıkları özkaynak yöntemi yöntemiyle raporlanmaktadır. Bundan dolayı iştirakler için yapılan açıklama iş ortaklıkları için de geçerlidir.
- **Diğer işletmelerin iştirak ilişkisinde olması:** Yatırım yapılan bir işletmenin, yatırım yapan işletmenin hisse senetlerine sahip olması ve bu hisseleri, UFRS 9 “Finansal Araçlar” standardına göre finansal varlık olarak sınıflandırması halinde, herhangi bir biçimde özkaynakta düşme veya eliminasyon yapılmayacaktır. Çünkü burada yatırım amacı (işletme faaliyetlerini etkileme) olmayıp, hisse senetlerinin alım-satımı yoluyla kazanç elde etme amacının olması söz konusudur. Dolayısıyla bu durumun karşılıklı iştirak sermaye düzeltmesine bir etkisi olmayacaktır.

Geri satın alınan hisselerin muhasebeleştirilmesinde UMS 32’nin 33.maddesi ile uygulama rehberinin 36.maddesi esas alınmaktadır. Buna

göre “işletmenin, özkaynağına dayalı finansal araçlarını yeniden edinmesi durumunda, bu araçlar (“işletmenin geri satın alınan kendi hisseleri”) özkaynaktan düşülür. İşletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlarının alışından, satışından, ihracından ya da iptalinden dolayı kar veya zarara herhangi bir kazanç ya da kayıp yansıtılmaz”. Bu tür finansal araçlar, UR36’ya göre finansal varlık olarak muhasebeleştirilemez. Uygulamada işletmenin geri satın aldığı kendi hisselerinden kaynaklanan gelir veya gider, “Sermaye Yedekleri” içerisinde raporlanmaktadır. SPK tarafından yayınlanan finansal tablo formatına göre ise “Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi” kaleminde raporlanabilmektedir.

Örnek 3 (Terzi, 2011: 106-107): (X) ana ortaklığı (Y) bağlı ortaklığına ait hisseleri %95’ine sahiptir. (Y) bağlı ortaklığı ise (A)’nın hisselerinin %60’ını nominal bedel üzerinden 2.520.180 TL’ye satın almıştır. Bu iki işletme arasında konsolide finansal tablo düzenleme yükümlülüğü UFRS 10’a göre (X)’dadır.

Görüldüğü gibi (X), (Y)’ye sahip olduğu halde, (Y) işletmesi (X)’in hisselerini iktisap etmiştir. Böylece (X) dolaylı yönden kendi hisselerini satın almış olmaktadır. Bu durum da sermayenin sulandırılmasına neden olmaktadır. Bunun için bu tutar SPK formatına göre Ödenmiş Sermaye tutarında gösterilirken Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi (-) kaleminde (2.250.180) TL olarak negatif tutarda gösterilmelidir.

Yukarıdaki işlem sonucunda ana ortaklığa ait Ödenmiş Sermaye nominal değeri üzerinden gösterilirken, 2.250.180 TL’lik tutar negatif olarak gösterilmekte ve böylece yatırımcılara ayrıntılı bilgi sağlanmaktadır.

Örnek 4: (XYZ) işletmesi BIST’de işlem görmektedir. Bu işletme TTK’nın ilgili hükümlerine göre borsada işlem gören hisselerinin bir kısmını satın almıştır. (XYZ) işletmesinin satın aldığı hisselerin nominal değeri 6.129 TL’dir. Bu işletme Örnek 3’deki gibi ödenmiş sermaye tutarını nominal tutar üzerinden göstermeli ve 6.129 TL’yi Karşılıklı İştirak Sermaye Düzeltmesi (-) hesabından düşmelidir. Ancak Tek Düzen Hesap Planı açısından düşünüldüğünde Ödenmiş Sermaye grubunun altında uygun bir hesap açıp, bu tutarı takip etmesi doğru olacaktır. Örneğin 504 no.lu hesap kullanılabilir.

Örnek 3 ve Örnek 4’deki durumlarda bu hisselerin satışından ortaya çıkabilecek kar/zararlar gelir tablosunda muhasebeleştirilmeyip, Geçmiş Yıllar Kar/Zararları kaleminde muhasebeleştirilmelidir.

SONUÇ

Son yıllarda işletmelerin kendi faaliyet alanlarını geliştirmesi amacıyla çeşitli faaliyetler içinde oldukları görülmektedir. Özellikle Türkiye’de piyasaya girecek olan yabancı işletmeler, piyasa şartlarını iyi bilen işletmelerin hisselerini alarak ortak olmak suretiyle piyasaya nüfuz etmektedir. Aynı durum, Türkiye’de faaliyet gösteren ancak farklı bir faaliyet alanına girmek isteyen işletmeler açısından da geçerlidir.

İşletmelerin gerek farklı faaliyet alanlarına girmek, gerekse de grup olarak varlık yapısını güçlendirmek amacıyla çeşitli işletme birleşmeleri yaptıkları görülmektedir. Bu tür faaliyetler, grubun finansal performansı ve faaliyet durumunun doğru ve dürüst bir biçimde sunulmasını zorunlu hale getirmektedir. Çünkü her bir işletmenin bireysel finansal tabloları dikkate alınarak yapılacak değerlendirmeler hem grup için, hem de yatırımcılar için doğru ve yararlı bilgiler sağlamayabilir. Bunun en önemli nedeni, grup işletmeleri arasında yapılan işlemlerdir. Bu nedenlerden dolayı grubun finansal ve faaliyet durumu tek bir tüzel kişiliğe aitmiş gibi sunulması gerekmektedir. Bunun için de konsolide finansal tabloların düzenlenmesi günümüz sermaye piyasası şartlarında önemli hale gelmiştir.

Türkiye’de 2005 yılından itibaren zorunlu olarak SPK tarafından uygulatılan düzenlemeler ile Temmuz 2012’de yürürlüğe giren TTK’nın hükümleri gereğince birçok işletmenin finansal raporlamalarının, UMS/UFRS’lere göre düzenlenmesi gerekmiştir. Bu düzenlemelerden birisi olan UFRS 10 “Konsolide Finansal Tablolar”da çeşitli revizyon ve güncellemeler yapılmıştır. 2013 yılından itibaren geçerli olacak olan UFRS 10 ile eski düzenleme olan UMS 27’ye göre çok değişiklik getirilmemekle birlikte önemli bazı değişiklikler getirilmiştir.

6102 sayılı TTK ile halka kapalı bazı işletmelerin UMS/UFRS’leri uygulama zorunluluğu altına girmiştir. UMS/UFRS’ler içinde en önemli konulardan birisi de hangi işletmelerin konsolidasyon kapsamına girip girmediğinin belirlenmesidir. Özellikle grup işletmeleri olarak da ifade edilen ilişkili işletmeler arasındaki ilişki sadece niceliksel açıdan değil, niteliksel açıdan da değerlendirilmelidir.

UFRS 10 ile getirilen en önemli düzenleme konsolidasyon kapsamına girecek işletmelerin belirlenmesinde kullanılan kontrol değerlendirme modelidir. Eski düzenlemeye göre daha ayrıntılı ve tek bir kontrol modeli sunmaktadır. Bu düzenleme ile eski düzenlemeye göre bağlı ortaklık kapsamında değerlendirilmeyen bazı işletmelerin bağlı ortaklık olarak dikkate alınması söz konusu olabilecektir.

Bu çalışmada UFRS 10 ile getirilen kontrol modeli eski düzenleme ile karşılaştırmalı olarak incelenmiş, konsolidasyon işlemleri ile uygulayıcılar açısından önemli olan ve özellik arz eden konular açıklanmıştır.

KAYNAKÇA

- AKBULAK, Yavuz, “Yeni TTK'ya Göre Anonim Şirketlerin Kendi Paylarını İktisap Etmeleri”, *Dünya Gazetesi*, <http://www.dunya.com/yeni-ttkya-gore-anonim-sirketlerin-kendi-paylarini-iktisap-etmeleri-148728h.htm> (Erişim:30.03.2013)
- AKBULUT, Yıldız, “Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi İle İlgili Olarak UMS, ABD ve İngiltere'deki Uygulamaların Amaç ve Kapsam Açısından Karşılaştırılması”, *Mevzuat Dergisi*, 4, 42, <http://www.mevzuatdergisi.com/2001/06a/01.htm> (Erişim: 18.03.2013)
- AKTAŞ, Rabia (2013), “İlke Temelli Finansal Raporlama Standartları Nasıl Öğretilmeli? TFRS 10-Konsolide Finansal Tablolar Standardı Örneği”, *Mali Çözüm Dergisi*, 115, ss.133-168.
- ATAMAN Akgül, Başak ve AKAY, Hüseyin (2004), *Uluslararası Muhasebe Standartları*, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- DAVIS, Michael ve LARGAY, James A. (2008), “Consolidated Financial Statements: Major Changes Coming!” , *The CPA Journal*, <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2008/208/essentials/p26.htm> (Erişim: 18.03.2013)
- DELOITTE, <http://www.iasplus.com/en/standards/standard25> (Erişim:18.03.2013)
- DELOITTE, http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Canada/Local%20Assets/Documents/RE/ca_en_realestate_AuditIFRSinsight_sIssue10_020812.pdf (Erişim:31.03.2013)
- IASB (International Accounting Standards Board), *International Financial Reporting Standards IFRS*, 2013.
- KPMG, “UFRS 10 Bülteni”, Temmuz 2012, Sayı.1, <http://www.kpmg.com/TR/tr/hizmetlerimiz/Audit/Documents/UFRS-Bulten-10.pdf> (Erişim: 31.03.2013)
- MİRZA, Abbas Ali, HOLT, Garaham J. ve ORRELL, Magnus (2006), *IFRS: Workbook and Guide*, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- ÖZKAN, Mehmet ve TERZİ, Serkan (2010), “Avrupa Birliği'nde Finansal Raporlama: İngiltere, Almanya, Fransa Örnekleri”, *Mali Çözüm Dergisi*, 100, ss.21-43.
- SELVİ, Yakup ve YILMAZ, Fatih (2002), “SPK Konsolidasyon Tebliği'nin İncelenmesi ve Örnek Bir Uygulama”, *Mali Çözüm Dergisi*, 59, ss.1-15. <http://www.istanbulsmmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=59> (Erişim: 18.03.2013)
- TERZİ, Serkan (2009), “Avrupa Birliği ve Türkiye'de Finansal Raporlama ve Uluslararası Muhasebe Standartları İle Uyumlaştırma Çalışmaları”, *Dayanışma Dergisi*, 105, ss.7-24.
- TERZİ, Serkan (2011), “Finansal Raporlama Açısından Karşılıklı İştirak İlişkisi ve Muhasebeleştirilmesi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, 277, ss.103-112.
- TERZİ, Serkan (2012), “Etkin Ortaklık Payındaki Değişimin Konsolide Finansal Tablolar Açısından İncelenmesi”, *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 1, ss.53-69.

- TDK (Türk Dil Kurumu),
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.51471fb2281b16.29804894 (Erişim: 18.03.2013)
- YANLI, Veliye ve OKUTAN NILSSON, Gül, “şirketin Kendi Paylarını İktisabına İlişkin 10.08.2011 Tarih ve 26/27 Sayılı SPK İlke Kararının 6762 Sayılı TTK Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, ss.1-15,
<http://arslanlibilimarsivi.com/sites/default/files/makale/VeliyeYanlıGulOkuta n.pdf> (Erişim: 30.03.2013)
- YARDIMCIOğLU, Mahmut (2008), “Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve Uluslararası Muhasebe Standartları Yönünden Değerlendirilmesi”, *Mali Çözüm Dergisi*, 90, ss.145-168.